

150 mg. Bij zijn ontslag gebruikte hij de volgende medicatie: *Isca-dor Q c. Hg serie I, Helleborus sterkte 4 op niet-Isca-dordagen, Pri-mula/Onopordon comp. 3dd 1 tabl., Vitis comp. 3dd1 en Centaura 3dd2 tabl.*

Een heropname in het antroposofisch ziekenhuis behoort intussen niet meer tot de mogelijkheden, want eind november is dit enige alternatieve ziekenhuis van ons land gesloten. Het ziekenhuisje, gelegen in een bosrijke omgeving in Bilthoven, beschikte behalve over een polikliniek, over dertig bedden voor de interne afdeling en vijftien bedden voor kinderen. Aan de kliniek waren vier internisten, drie kinderartsen en zo'n honderd medewerkers verbonden.

De geschiedenis is kort maar hevig

De geschiedenis van de Zeylmankliniek is kort maar hevig. Hij werd in 1981 opgericht na de sluiting van de Rudolf Steinerkliniek in Den Haag. Men vond onderdak in de leegstaande gebouwen op het 40 hectare grote terrein in Berg en Bosch, waar een nog door de Katholieke Arbeiders Bond opgericht sanatorium voor tuberculose overbodig was geworden. Ook het zich daar destijds bevindende astmacentrum en het diabeteskindertehuis verloren hun functie. De antroposofen startten met dertig bedden door interne geneeskunde en breidden dat in 1990 uit met vijftien kinderbedden. Het 120 bedden tellende Algemeen ziekenhuis Berg en Bosch, waarmee de Zeylmankliniek een aantal functies deelde, stond in die periode al jaren op de nominatie om in 1995 te worden gesloten.

Het weerhield directeur Krouwels van de Zeylmankliniek er niet van om in een interview met het antroposofisch actieblad Jonas nog in 1988 aan te kondigen, dat zijn kliniek zou worden uitgebreid met andere 'beschouwende', d.w.z. niet-snijdende disciplines als dermatologie, psychiatrie, neurologie en gynaecologie. De gebouwen waren toen overigens al door de Inspectie afgekeurd. Of de Inspectie zich ook negatief heeft uitgelaten over de gebrekkige hygiënische toestand in de kliniek, dat blijft onduidelijk (er werd volgens boze tongen nogal eens kippe- en pauwestront op de ziekenzalen aangetroffen).

In 1990 beweerde Krouwels tegenover het *Utrechts Nieuwsblad* vol optimisme dat de kliniek ook een verloskundige afdeling zou krijgen die zo mooi zou aansluiten op de kinderafdeling. Onder de paraplu van het overkoepelende Medisch Centrum Berg en Bosch (algemeen directeur: Krouwel, een man met meerdere petten) verzezen intussen ook het Diabetes Centrum (ook voor alternatieve geneeswijzen!) en de 'Europese Botbank'. Op hetzelfde terrein bevonden zich al de Van Creveld Kliniek voor haemofilie, de Hartenark, een centrum voor hartrevalidatie en het psycho-geriatrisch verpleeghuis De Biltse Hof. In 1990 opende de op antroposofische leest geschoeide Bernard Lievegoedkliniek zijn deuren met tien psychiatrische bedden. De daaraan verbonden psychiater M. van

Gerven maakte zich onsterfelijk door in een interview met het *Nieuwsblad Gezondheidszorg* in november 1989 te laten noteren, dat er een relatie bestaat tussen sommige vormen van depressie en de lever. Massage van de lever kan dan een therapie zijn, aldus deze verkneepde antroposofische occultist, en ook behandeling met paardebloemsap kan de lever en dus de depressie gunstig beïnvloeden. (Een raadseltje tussendoor: wie is hier gek?)

Versnelde sluiting wegens faillissement

Een artikel in *NRC Handelsblad* van 10 oktober 1992 maakte melding van een plotselinge claim van 3,3 miljoen gulden door de ING-bank aan het Utrechtse provinciebestuur. De provincie stond borg voor de leningen van het Medisch Centrum, maar was door de stichting Berg en Bosch niet eerder op de hoogte gebracht van haar financiële problemen. Tot overmaat van ramp werd toen ook bekend, dat de stichting nog in 1991, zonder de vereiste toestemming van de provincie, een lening van 40 miljoen gulden had verkregen van de ING-bank, waarvan op dat moment geen spoor meer werd teruggevonden. Een verklaring voor het feit, dat de ING-bank zo makkelijk geld leende aan de stichting, werd gezocht in de antroposofische achtergrond van een aantal voormalige topbestuurders van de NMB-bank (onder wie Scherpenhuijsen Rom, die 'de eer aan zichzelf had gehouden' na verdenking van effectenhandel met voorkennis), die in de ING-bank is opgegaan. De financiële perikelen leidden tot de versnelde sluiting van het Algemeen ziekenhuis per 1 januari 1993 wegens faillissement. Op 15 november 1993 viel het doek voor de Zeylmankliniek.

Voor de personeelsleden van de Zeylmankliniek geldt een afvloeiingsregeling, gefinancierd door de AWBZ. De sluiting diende om te voorkomen dat de kliniek zou worden meegetrokken in het faillissement van haar voormalige partner, het Algemeen ziekenhuis Berg en Bosch. Sinds 1 januari 1993 werd de exploitatie van de röntgenafdeling en het klinisch-chemisch laboratorium, alsmede de beveiliging, receptie, administratie en keuken geheel gedragen door de antroposofen zelf. Ondanks het maximaal doen verrichten van kostbaar en overbodig lab-onderzoek, zoals bij de zieke Traellast, slaagde men er natuurlijk niet in de exploitatie sluitend te maken. Een poging de antroposofische zorg te integreren in het naburige Lorentz-ziekenhuis in Zeist stuitte op onoverkomelijke bezwaren van de daar werkzame artsen, die weinig heil zagen in uitbreiding van hun expertise met de *Isca-dor* en *Helleborus* voorschrijvende specialisten. Volgens mededelingen van de nieuwe directeur Spaaij van de Zeylmankliniek zou staatssecretaris Simons hebben toegezegd voortzetting van de antroposofische ziekenhuiscareer zo veel mogelijk te bevorderen. In afwachting daarvan wordt getracht de polikliniek zo goed mogelijk in stand te houden.

Helleborus en Isca-dor

Het gezaghebbende Amerikaanse standaardwerk op het gebied van kankergeneeskunde *Cancer: Principles & Practice of Oncology* verscheen vorig jaar in een vernieuwde, vierde editie. Het zeventigste hoofdstuk, veertien pagina's lang, is gewijd aan 'Unsound Methods of Cancer Treatment'*) In alfabetische volgorde worden 55 van dergelijke methoden opgesomd en gedeeltelijk besproken. Onder de I wordt *Isca-dor*behandeling in die lijst vermeld als een onzinnige methode, waarover bij de American Cancer Society desgewenst gedetailleerde inlichtingen kunnen worden ingewonnen. *Isca-dor*, het zal de meeste van de lezers wel bekend zijn, is een product gemaakt uit verwerking van een woekerplant, de maretak, ook wel bekend onder zijn Engelse naam mistletoe. De populariteit van dit plantaardige middel in de antroposofische geneeskunde gaat

*) Over dit boek ook het artikel van ons bestuurslid C.P. van der Smagt "Het hardnekkige kwaad van de kankerkwakzalverij" op blz. 4 van dit Actieblad.

terug tot uitspraken van Steiner zelf, die gezien de groeiwijze voor- spelde, dat uitgerekend deze plant het geneesmiddel tegen kanker zou moeten bevatten. Wetenschappelijk onderzoek door antroposo- fische artsen, ook in ons land en met WVC-subsidie natuurlijk, heeft deze bewering van Steiner nooit kunnen bevestigen. Maar, zoals zo vaak in de alternatieve geneeskunde, ook hier gaat men door met toepassing van het product, zogenaamd omdat de klinische ervaring aantoont dat het werkt, maar in feite uit dogmatische verering voor Leermeester Steiner.

Pogingen om te begrijpen hoe het toch komt, dat antroposofi- sche artsen, ondanks een normale scholing tot bijv. internist, door- gaan met het vol overgave toepassen van onwerkzame en ongeregi- streerde middelen zijn bij ondergetekende steeds mislukt. Wijlen prof. C. van Emde Boas zei het eens zo: "De mens is net zo intelli- gent als zijn emoties hem toestaan". Emoties, maar ook religieuze overtuigingen, en daarmee kan de antroposofische visie wel verge- leken worden, prevaleren boven wetenschappelijke inzichten en mores. Dat mag dan een verklaring bieden, het neemt niet weg dat toch op zijn minst verwacht mag worden, dat antroposofische artsen trachten verantwoording af te leggen aan hun vakgenoten. Zij stel- len immers ook altijd zo nadrukkelijk, dat zij de gewone genees- kunde volledig erkennen en waarderen en alleen nog wat verrijken ('erweitern').

"Het concentreren van kosmische krachten"

Nog nimmer is er echter bij voorbeeld over de Helleborus een goed artikel of onderzoeksverslag gepubliceerd in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, het *Pharmaceutisch Weekblad* of een ander serieus medisch tijdschrift. Geïnteresseerden in deze materie moeten het hebben van filosofisch getinte beschouwingen in alterna- tieve blaadjes, zoals bijv. het *Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde* (TIG), waaraan wij al eens eerder een beschouwing wijdden (Actie- blad juni 1992). Wat daarbij vooral opviel was, dat er vrijwel geen artsen of apothekers in de redactie van dat blad zitten. Een uitzon- dering op die regel vormt Dr. Chr. Willem Kramers. Hij is sociaal- geneeskundige en verbonden aan de vakgroep Algemene Gezond- heidszorg en Epidemiologie van de RU Utrecht. Hij is daar onder meer verantwoordelijk voor het onderwijs in de 'bijzondere thera- pierichtingen', ten behoeve van studenten *Geneeskunde en Medi- sche Biologie*. Hij schreef in het TIG van september 1993 een arti- kel getiteld 'Het antroposofische geneesmiddel: achtergronden, bereidingen, werkingen'. Om elke schijn van partijdigheid, maar ook uit angst een verkeerde interpretatie van het gebodene te geven, zal ik hier de letterlijke tekst van de samenvatting van dat artikel overnemen. Deze luidt als volgt:

'Veel van de huidige geneesmiddelen worden vervaardigd door isolatie van werkzame stoffen uit natuurproducten (meest- al planten) of door het creëren van nieuwe (niet in de natuur bestaande) dode substanties, via synthese uit of chemische wij- ziging van bepaalde grondstoffen. Een geneeskunde die uit- sluitend gebruik maakt van uit hun natuurlijke samenhang gehaald en in het laboratorium gesynthetiseerde producten, verdient de naam geneeskunde niet. Een werkelijk natuurlijke geneeskunde weet zich nauw verbonden met levensprocessen niet met dood, met samenhang en niet met isoleren. Voor geneesmiddelen in de ware zin des woords moeten we zo veel mogelijk putten uit de levende natuur. Voor een antwoord op de vraag naar de wijze waarop uit de levende substanties de genezende krachten te voorschijn kunnen worden gehaald, gaan we in dit artikel te rade bij de antroposofische farmacie. De volgende farmaceutische principes worden besproken: het concentreren van kosmische krachten in de plant door ritmi- sche behandeling, het afstemmen van de plantensubstantie op de warmteprocessen in de mens door de toepassing van warm-

te, de 'verjonging' van metalen, het zogenaamde 'vegetabili- sieren' van metalen, nabootsing en versterking van de planten- werking in chemische verbindingen, en tenslotte het combine- ren van 'tegengestelde' stoffen'.

In het artikel gaat de auteur gedurfde uitspraken niet uit de weg. Hij wijst o.a. op 'traditionele metaal-orgaan paren', die al vanouds bekend zijn en waarvan de antroposofische geneeskunde dankbaar gebruik maakt. Deze en andere samenhangen moeten gezien worden in hun ontwikkelingsgeschiedenis: het ontstaan van de organen en planten of substanties die bij elkaar behoren had tegelijkertijd plaats. De mens is als het ware gelijk opgegroeid met de natuur. Als voor- beelden van deze paren geeft Kramers de volgende:

lood : milt
tin : lever
ijzer : gal (vloeibaar orgaan)
goud : hart
koper : nieren
kwik : longen

En de kloof wordt steeds groter

Uit het artikel wordt wel overduidelijk waar de heer Kramers kerkt, maar nog allerminst waarom zijn confraters ongeneeslijk zieke kankerpatiënten met preparaten als Iscador en Helleborus 'behandelen'. In dat opzicht brengt Kramers ons dus wederom geen stap verder en brengt zijn schriftuur ons vooral de uitspraak van prof. Noach in herinnering, dat ondanks intensieve samenwerking met alternatieve artsen in de commissie van de Gezondheidsraad de kloof tussen de reguliere en de alternatieve artsen niet kleiner, maar zelfs groter was geworden. Hoe invoelbaar is die uitspraak!

Vijf maanden na zijn opname in de inmiddels gesloten kliniek houdt de heer Traellast zich nog steeds aan het regime van de antro- posofisch internist. Hij injecteert zichzelf dagelijks met niet-geregi- streerde antroposofische 'geneesmiddelen' en wordt eenmaal per week met de ziekenfondstaxi naar Bilthoven vervoerd, waar hij gedurende ruim een uur een infuus met Iscador krijgt toegediend. Hij voelt, dat hij langzaam achteruit gaat: hij heeft weinig eetlust, hij krijgt pijnklachten in de linker borsthelft en heeft slikmoeilijkheden. Hij hoopt, dat het ziektebeloop door de behandeling, die hij onder- gaat, vertraagd wordt. Soms twijfelt hij daaraan. Gelukkig heeft hij geen financiële zorgen: alle kosten, zowel van de opname in Bilthoven als de poliklinische nabehandeling, de taxikosten en de gebruikte medicijnen, dat alles wordt zonder problemen vergoed door zijn ziekenfonds Univé!

C.R.

(De naam Traellast is gefingeerd.)

In het "voetspoor" van Sequah

De exploitanten van de alternatieve methode waarbij geluids- golven via de voetzolen dichtslibbende en dichtgeslibde bloedvaten moeten "reinigen", de z.g. sonotherapie gooien er heel wat geld tegen aan, zoals onlangs een advertentie van een hele pagina in de Gooi en Eembode. De Sonotherapie doet ons denken aan de show- man-wondergenezer Sequah, die rondom de eeuwwisseling ook in ons land furore maakte. Hij werd zelfs bezongen in een straatliedje:

*Heb je 't al gelezen in de Haagsche krant?
Sequah is gekomen in ons vaderland.
Heb je dikke benen van reumatiek?
Ga naar Sequah henen, hij geneest je met muziek!*

Aidsfonds steunt patiënten op kwakzalverstoer

Uit een artikel in De Telegraaf blijkt dat het Aidsfonds patiënten, die om financiële steun vragen om kwakzalverspreparaten aan te schaffen of zich onder kwakzalversbehandeling willen stellen geldelijk steunt. Het blad weet te berichten dat vorig jaar circa 475 Nederlandse aidspatiënten zulk een verzoek deden. "Veelal ging het om nimmer officieel geteste preparaten van vaak dubieuze samenstelling en oorsprong". In 450 gevallen werden bedragen uitgekeerd tot maximaal 1500 gulden per persoon.

"De goedbedoelde naïviteit van het Aidsfonds", zo kopte De Telegraaf het artikel, geschreven door René Steenhorst en Patrick van Weerdenburg. Zij spraken met de woordvoerster en fondsenwerfster van het Aidsfonds, Joke Moëd die de feiten bevestigde. "Als de aanvrager er baat bij denkt te hebben, springen wij financieel bij. Alleen al het feit dat iemand kracht ontleent aan de gedachte dat hij of zij een werkzaam middel denkt te bemachtigen, is reden voor ons fonds om hiervoor geld beschikbaar te stellen".

Op de vraag of de journalisten, wanneer zij een tulpebol uitpersten en zich uitgaven voor alternatieve genezers en een aidspatiënt heil in dat vocht zou zien ook aan die patiënt een uitbetaling zou volgen antwoordde Joke Moëd bevestigend. "Ja, dan betalen wij. Als de patiënt geloof hecht aan uw middel, hebben wij geen reden om bijstand te weigeren".

Dertig procent van het half miljoen dat het Aidsfonds vorig jaar besteedde aan individuele financiële hulp werd gegeven aan alternatieve geneesmethoden en middelen, die niet worden erkend of zijn opgenomen in het pakket van ziekenfondsen en particuliere verzekeraars.

De aids-internist dr. Sven Danner, verbonden aan het Academisch Medisch Centrum (AMC) te Amsterdam, verklaarde desgevraagd aan De Telegraaf: "Het Aidsfonds heeft het er zwaar mee. Het fonds zegt niet te willen kiezen en wéét ook niet waartussen het moet kiezen. Dus betaalt men maar. Meestal is het zonde van het geld".

Kruidenmiddel uit binnenlanden van Suriname

Boven het bedoelde krante-artikel prijkt een grote foto met de Surinamer Parami, een Canadese aidspatiënt, die over is komen vliegen om bij de Surinamer genezing te zoeken, de cineast Olof Smit en de directeur van de kruidenhandel Jacob Hooij, John Oldenboom. De foto werd gemaakt in de kliniek in Amsterdam Noord waard Parami met zijn kruidenmiddel "uit de binnenlanden van Suriname" in de weer is. Vorig jaar is Parami in moeilijkheden gekomen - wij hebben daarvan destijds melding gemaakt - toen hij werd verdacht van oplichting van twee Amsterdamse aidspatiënten, die niet te spreken waren over de "behandeling" door Parami in Suriname. Zij zouden in een "vies hutje in Paramaribo met hun voeten in de stierurine zijn gezet". Op slot van zaken bleek het bewijs van oplichting niet rond gemaakt te kunnen worden: Parami is nu weer volop actief.

Hij kwam zelfs in het ziekenhuis aan het bed van enkele aidspatiënten tijdens de bezoeken en diende hen dan het drankje uit het regenwoud toe. Dr. Danner is over die handelwijze erg boos geworden. De cineast Olof Smit mengde zich in de zaak met de bewering dat hij aidspatiënten had gefotografeerd die nadat zij het middel - dat inmiddels yokosan blijkt te heten (als 't kind maar een naam heeft!...) hadden gebruikt vele kilo's in gewicht waren aangekomen. In Suriname.

Op slot van zaken is besloten om bij tien à vijftien patiënten die Yokosan gebruiken bloedbepalingen te doen. Dat was een kolfje naar de hand van Parami, die onmiddellijk uitbazuinde, dat Yokosan

door het AMC officieel wordt onderzocht. Het Aidsfonds heeft circa een dozijn aidspatiënten geld gegeven voor de behandeling met het middel van Parami (1500 gulden per zes weken).

Het kruidenbedrijf Jacob Hooij ziet er brood in en heeft Parami geld geschonken voor de kliniek in Amsterdam-Noord, waar zich dus nu ook al een Canadese patiënt heeft aangemeld. Maar als de uitslag van het bloedonderzoek dat het AMC uitvoert negatief is zal, zo verklaarde de directeur van Jacob Hooij het contact met Parami onmiddellijk worden gestaakt. Dat hij er ondanks twijfels toch ingestapt is kwam, zo verklaarde hij tegen de verslaggevers van De Telegraaf, nadat hij de film van Olof Smit uit Suriname had gezien. "Tja, de heer Parami en de cineast verklaarden dat Yokosan in 90 tot 95 procent van de gevallen aids geneest".

Britse artsenorganisatie BMA capituleert voor de alternatieve geneeskunde

"I believe it is peace for our time...peace with honour"
(toespraak na het Verdrag van München, 1938).

Chamberlain (1869-1940)

Medio 1993 verscheen een officieel rapport van de Britse artsenorganisatie, de British Medical Association (BMA), de zustervereniging van de KNMG, getiteld *Complementary medicine: new approaches to good practice*. Het is het tweede rapport, dat de BMA over deze materie het licht heeft doen zien. In 1986 was al *Alternative Therapy* verschenen (besproken in Actieblad dec. 1988). De inhoud van beide rapporten zou volgens berichten in de Britse pers hemelsbreed verschillen: in 1986 werd de alternatieve geneeskunde nog beschouwd als een voorbijgaande mode, thans zou er sprake van een erkennen van de status quo en worden adviezen gegeven hoe de artsen behoren om te gaan met alternatieve genezers en patiënten, die van hun diensten gebruik willen maken.

Zouden deze verontrustende berichten niet wat overdreven zijn? Wij beschikten, toen wij kennis namen van deze persberichten, nog niet over het rapport en konden ons moeilijk voorstellen dat de BMA, met zijn reputatie van solide en onafhankelijke artsenorganisatie, echt op de alternatieve geneeskunde zou zijn gaan reageren als een burgemeester in oorlogstijd op een bezettingsmacht. De voorzitter van onze Britse zustervereniging *Healthwatch*, de oncoloog Dr. Thurstan Brewin, sprak echter eveneens van een 'change of heart' van de BMA en liet zich daarover zeer afkeurend uit.

Die afkeuring moge bij oppervlakkige beschouwing vanzelfsprekend lijken, maar hij krijgt extra gewicht omdat onze Britse confraters zich doorgaans zeer mild en genuanceerd uitlaten. Dit laatste zelfs tot ongenoegen van bijvoorbeeld hun lid Skrabanek, die zich over deze overdreven redelijkheid nogal eens kritisch uitlaat.

Zij zijn bijvoorbeeld zo open-minded, dat zij zelfs te eniger tijd een homeopathisch arts in hun bestuur hadden; ze stelden eens dat de waarde van chiropraxie maar erkend moest worden, nadat er één artikel werd gepubliceerd, waarin van een gunstig effect van deze bizarre behandelwijze op rugklachten werd geschreven; zij waren zo ongelukkig met hun aanvankelijk gekozen naam *Campaign against Health Fraud*, dat zij deze twee jaar geleden wijzigden naar de huidige veel neutralere naam en ze bereikten vorig jaar, voor wie nog twijfelt, qua tolerantie van andersdenkenden een betreurenswaardig dieptepunt: zij nodigden de Maastrichtse iriscopie- en Ginsengdeskundige prof. dr. P. Knipschild uit om een voordracht over alternatieve geneeswijzen te houden!